

ארכיון יד ושם

מספר ביד ושם: O.3_2744

3560186

מוסר העדות: וייסמן יוסף – Weisman Josef, נולד ב - 16.08.1912,

בעיר בוריסלב – Boryslaw

שם אביו: ברוך

שם אימו: ליבה

השכלה: גבוהה

מקצוע: בעל קולנוע

כתובת בעת מסירת העדות: נווה שאנן, רחוב הגליל 47

המקומות הנזכרים בעדות: בוריסלב מחוז לבוב – Boryslaw Woj. Lwow,

דרוהוביץ מחוז לבוב – Drohobycz Woj. Lwow, הכפר ברוניץ' – Wies

Bronicz שהיה אתר – ההשמדה של אסירים יהודים ב - דרוהוביץ.

שמות האנשים הנזכרים בעדות:

יהודים:

מס"ד	שם בעברית	שם בלועזית	הערות
1.	שמעון ויזנטל	Simon Wiesental	אדריכל, מחבר הספר "הרדיפה שלי אחרי אייכמן".
2.	ד"ר רוזנבלט	Dr. Rosenblat	ראש - היוזנראט ב - דרוהוביץ.
3.	ד"ר מאוריצי רורברג	Dr. Maurycy Rurberg	סגן ראש - היוזנראט ב - דרוהוביץ.
4.	וילהם קרילל	Wilhelm Krell	גזבר היוזנראט.
5.	ברנפלד	Bernfeld	הזכיר היוזנראט.
6.	ד"ר בארכש	Dr. Barchasz	אחד הקורבנות הראשונים אחרי הכיבוש ההיטלראי של דרוהוביץ.
7.	ד"ר הולצמן	Dr. Holcman	אחד הקורבנות הראשונים אחרי הכיבוש ההיטלראי של דרוהוביץ
8.	פרופ' בורנשטיין	Prof. Orenstein	אחד הקורבנות הראשונים אחרי הכיבוש ההיטלראי של דרוהוביץ
9.	הרוקח ריינר	Aptekarz Reiner	נרצח באשמה שהסתיר נשק.
10.	ברונו שולץ	Bruno Schultz	מורה לציור, סופר וצייר. נרצח ביום שנספה ריינר.
11.	רופא - השיניים לב	Dentyst Lew	נרצח ביום שנספה ריינר.
12.	ד"ר רודפר	Dr. Ruderfer	נרצח ביום שנספה ריינר.
13.	ברוך ו - ליבה וייסמן	Baruch I Liba Weismn	הוריו של העד מוסתרים בבונקר.
14.	משה ו - גיזה פוקסברג	Moshe I Giza Fuksberg	קרוביו של העד מוסתרים בבונקר.
15.	הזוג וייסוריין	Malzonkowie Weistreich	מכרים של העד מוסתרים בבונקר.
16.	אלכסנדר סטירנבאך	Aleksander Sternbach	יהודי מ - דרוהוביץ.
17.	ישראל - דוד רוקח	Israel - Dawid Rikach	הרב של דרוהוביץ.
18.	סילביה דיקר	Sylvia Dicker	ניצלה ע"י הלמריך. לאחר - מכן הפכה לרעייתו.

גרמנים:

מס"ד	שם בעברית	שם בלועזית	הערות
1.	אברהארדט הלמריך	Eberhardt Helmrich	ממונה על ההספקה לאזור. הוא הציל מאות יהודים.
2.	אלברס	Albers	עוזרו של הלמריך.
3.	פרנצישק יורדאן	Franciszek Jordan	עוזרו של הלמריך.
4.	ויקטור קרמין	Wiktor Kremin	המעביד של העד.
5.	ד"ר בלוך	Dr. blok	המפקד של הגסטאפו.
6.	כהן	Koehn	גסטאפואי.
7.	גבריאל	Gabriel	גסטאפואי.
8.	פליקס לנדאו	Felix Landau	גסטאפואי.

תוכן העדות: תושב דרוהוביץ – Drohobycz לשעבר על פעולותיו של מציל יהודים, הגרמני Ederhardt Helmrich ועל חייו הוא ועוד 8 יהודים בבונקר בתוך העיר במשך שנתיים.

כניסת הגרמנים ל – דרוהוביץ בראשית יולי 1941 וכינון היוזנראט עם יושב הראש ד"ר רונבלט, סגנו רורברג ואחרים. עבודתו של העד בניקוי וריהוט דירות בשביל אנשי – הגסטאפו, חבלה בעמוד – השדרה ונכותו כתוצאה – העבודה. רציחת – הרופאים: ד"ר בארכש, ד"ר הולצמן ופרופ' בורנשטיין בימים הראשונים של הכיבוש. נתונים על חייו ורציחתו של הסופר ברונו שולץ. התעסקותו של העד באיסוף גרוטאות בעיר ובסביבתה, עזרה לעובדי – המפעל מצד מנהלו, הגרמני Victor Kremin. דמותו של הרוצח הגרמני Kohn. פגישתו של העד עם ה – Ederhardt Helmrich, Kreislandwirt, תיאור פעולתו להצלת – היהודים, התעסקותם תחת חסותו בגידול ירקות במשק מיוחד, עריכת ניירות אריים לצעירות יהודיות ושליחתן לעבודה ב – גרמניה. כניסתם של העד עם הוריו ועם עוד 6 יהודים לבונקר בנובמבר 1942 ושהותם בו עד השחרור באוגוסט 1944. אספקת – אוכל למסתתרים ע"י אוקראיני בפקודתו ובעזרתו של הלמריך. מות אם – העד וקבורתה בבונקר. תיאור תנאי – החיים של 9 אנשים קרוב לשניים במקום צר, בלי אוויר ואור. יציאתו של העד ל – אוסטריה עם תום המלחמה והשתתפותו בפעולות עיקוב אחרי הפושעים הנאציים והסגרתם לשלטונות ע"י המהנדס שמעון ויזנטל. עלייה באביב 1949. ידיעותיו של העד על גורלו של הלמריך, שהתחתן עם אחת מהניצולות על ידו, סילביה דיקר.

מקור המסמך: "יד ושם", רשות הזיכרון לשואה ולגבורה, המחלקה לגביית עדויות, ירושלים

מועד ומקום מסירת העדות: 28.12.1964, חיפה

גובה העדות: אידה גליקשטיין

שפת המקור ומספר העמודים: פולנית, 12 עמודים

המתרגם: רויזמן יואל, קיבוץ משמר הנגב

המדפיסה: לוי לימור, אבן – יהודה

תקצי העדות של וייסמן יוסף.

וייסמן יוסף, נולד ב - 16.08.1912, בעיר בוריסלב, מחוז לבוב. השכלתו תיכונית, מקצועו לפני המלחמה פקיד. מתגורר כעת ב - חיפה, ב - נווה שאנן, ברחוב הגליל 47. יוסף וייסמן נולד ב - בוריסלב, אך לאחר - מכן עברו הוריו לגור ב - דרוהוביץ ושם המשפחה התגוררה עד לפרוץ מלחמת העולם השנייה. יוסף סיים ללמוד בגימנסיה ולמד גם בבית - ספר גבוה ב - דרוהוביץ. כסטודנט השתייך לתנועה הציונית סטודנטאילית "חברוניה", שהמועדון שלה היה בבית שנקרא "בית יהודי". כשפרצה מלחמת העולם השנייה בחודש ספטמבר 1939 עבד יוסף וייסמן כפקיד בבית - המסחר של האחים ליסובודר (Lisowoder). החיים הכלכליים של העיר מיד התערערו ו - וייסמן ראה, שהוא יהיה חייב לפנות לעבודה פיזית, בשביל הגרמנים. מהתקופה הראשונה של השלטון החדש, נשאר לו זיכרון, בדמות של עיקום של עמוד - השדרה, שקיבל בזמן שסחב פסנתר לדירתו של גסטאפואי. כעת, וייסמן לא יכול לשבת בצורה נורמאלית והוא נאלץ למצוא איזו פוזיציה מיוחדת, שלא תגרום לו לכאבי - גב קשים. לאחר - מכן הצליח למצוא משרה בשטח של הממונה מטעם הגנרל - גוברנאמנט (שלטון חסות) ויקטור קרמין, שהיה לו המונופול לאסוף את השאריות בכפרים ובערים. בתקופה ההיא, היתה העבודה הזאת כמו לזכות בהגרלה. הפועלים של קרמין נכנסו לרשימה של מוגנים, ש - קרמין קיבל מ - קצמן (Katzman) בעצמו. וייסמן התבלט בין העובדים הודות להופעתו, הודות להשכלתו וידיעתו של השפה הגרמנית. הוא זכה לאמונו של קרמין, שהתייעץ עימו בנוגע לסידורים שונים של אספקה מהממונה על האספקה באזור: אברהארט הלמריך. גם אצלו הוא מצא - חן, שהביא לכך, שבזכות הלמריך הוא נותר בחיים. בזמן שעבד במחסן של קרמין הכיר וייסמן הרבה גסטאפואים וביניהם אחד בשם כהן, שנראה לו בהתחלה כאדם יותר הגון. אולם הוא הופתע שבאחת האקציות המקריות הרגע קועהנאות הפועלים ואיים על בתו של הקורבן שאם היא לא תעזוב את גופתו של אביה, הוא יהרוג גם אותה. כאלה היו הרוצחים ההיטלראים. הם נראו כבני - אדם, אך בפועל הם הו חיות - טרף, שפעלו לפי האינסטינקטים השפלים ביותר, שרצחו אנשים חסרי - ישע בשביל ההנאה החייתית שלהם. עד לסתיו 1942 היו האנשים שעבדו אצל קרמין מוגנים, אך כשהגיע התקופה של השמדת - היהודים, קרמין הזהיר את וייסמן ויעץ לו להשיג ניירות אריים. בחודש אוגוסט 1942 עצר הגסטאפו את וייסמן, בקשר למכתב שהוא כתב בהמלצתו של קרמין, בעניין יהודי שעצרו אותו בזמן עבודתו בכפר, ביום של ההגליה. ההיטלראי שחקר אותו צרח עליו בזעם: "כיצד העיז יהודי לכתוב מכתב על ההגליה?". אסור היה לכנות את הדברים בשמם ועוד יותר לכתוב על זה. לא חסר הרבה ש - וייסמן ישלם על "החטא" הזה בחייו. יום לפני הוצאתו להורג הצליח הלמריך להוציא אותו מבית - הסוהר. הוא פנה אישית לממונה על הגסטאפו בלוק. הלמריך היה ידיד של היהודים הנרדפים. הוא הציל מאות נערות יהודיות, שעבורן הוא הכין ניירות אריים ושלח אותן לעבודה ל - גרמניה. כשהגיעה השעה המכרעת, יעץ הלמריך ל - וייסמן להסתתר בבונקר, כי לפי דעתו המלחמה לא תימשך יותר מחודשיים - 3 חודשים, כי הגרמנים התחילו לסבול ממפלות בחזית - המלחמה. הלמריך לקח על עצמו לסייע ל - וייסמן ולמשפחתו. הלמריך הקים בפרבר של דרוהוביץ, שנקרא כירובקה (Chyrowka), חווה לדוגמא, איפה שגודלו ירקות מובחרים בשביל הגסטאפו. בחווה הזאת הוא העסיק אך ורק יהודים ובדרך זו הוא שמר עליהם משליחתם למחנות. לחווה שלו הביא הלמריך, על הטנדר הפרטי שלו, את אחיו של וייסמן עם רעייתו, בכדי לשמור עליהם. את ההעברה לחוותו הוא ביצע בזמן אקצית - הגירוש, שגם עבור הספק האזורי היה המעשה מסוכן ביותר. ברגע המכריע, הסתתרו יוסף וייסמן, משפחתו וקרוביו שהצטרפו אליו, בבונקר שהכין לפני - כן למטרה הזאת. 9 אנשים, מהם 2 ילדים, קברו את עצמם חיים בבונקר שהקירות היו בגובה של 80 ס"מ שנחפר מתחת למרתף של הבית, איפה שגרה משפחת וייסמן.

לא חודשיים זה נמשך, כפי שחשב הלמריך, אלא שנתיים. במשך כל הזמן הלמריך החזיק מכיסו 9 אנשים. הוא סיפק להם אוכל ואת כל הצרכים. הוא עשה את זה באמצעות אחד האוקראינים, שלו הוא סיפק חומרי – גלם לבית – החרושת שלו ליי. ידוע היה האיום על סתרת - יהודים. למרות זאת, האיש האציל הזה, עשה את זה והביא את המעשה שלו לסופו החיובי.

הלילה הארוך והאפל הגיע לקיצו אחרי שהשטחים המזרחיים של פולין שוחררו באביב 1944.

ב - 06.08.1944 יצאו בחיים הקבורים בבונקר. נכנסו לשם 9 ויצאו רק 8. אמו של יוסף וייסמן לא החזיקה מעמד בתנאים המחרידים, הבלתי אנושיים של החיים מתחת לאדמה. היא נפטרה בבונקר ושם גם נקברה. רק אחרי המלחמה, הוציאו את שרידיה מקברה המאולתר וקברו אותה בבית – העלמין היהודי. מהבונקר הנמוך, הם לא היו מסוגלים להשתמש בקולותיהם, כי דיברו ביניהם רק בלחש, מאוזן לאוזן.

יוסף וייזמן נטש את בית – הקברות הפולני ונדד ל - אוסטריה. שם שיתף – פעולה בשנים 1946 – 1949 עם צייד הנאצים שמעון ויזנטל, שמזכיר את עבודתו המשותפת בספרו: "הרדיפה שלי אחרי אייכמן" (קטעים מספרו מצורפים לעדות).

וייסמן חיפש ומצא קשר עם מצילו הלמריך (מצורפים 2 מכתבים שקיבל מ – הלמריך). אחרי המלחמה התחתן הלמריך עם יהודייה שהציל, לפי המלצתו של וייסמן, לפי בקשתה של בת - דודתו. סילביה דיקר קיבלה מ – הלמריך ניררות מזויפים שהפכו אותה לאוקראינית ובדרך זו ניצלה. בשנת 1949 הגיע יוסף וייזמן ל – ישראל והביא עימו, ארגז קבורה עם אפשר מכל מחנות - ההשמדה.

כעת חי וייסמן עם רעייתו ושני בניה ב - חיפה.

התרשמתי שהאיש הזה הוא אדם הגון מאוד, על כך מעיד גם המכתב המצורף של הרב רוקח, שמבקש ממנו עזרה עבור בנו. וייסמן סיפר שעזר להרבה אנשים בלי טובת – הנאה: "לא רציתי אף פעם לטנף את הידיים שלי עם שלמונים" אמר בהדגשה.

כתבה המראיינת: אידה גליקשטיין – ירקוני

חיפה, 28.12.1964

העדות של יוסף וייסמן.

נולדתי ב – בוריסלב ב - 16.08.1912.

למדתי בבית – הספר, בהתחלה ב – בוריסלב ולאחר – מכן ב – דרוהוביץ, לאן שהוריי עברו לגור. את התיכון סיימתי ב - דרוהוביץ. השתייכתי לתנועה של סטודנטים ציוניים "חברוניה" שהמועדון שלה היה ב – "בית היהודים".

בשנת 1939 כשפרצה מלחמת – העולם השנייה, עבדתי כפקיד בבית – המסחר של הבנים ליסובודר.

על התקופה של הכיבוש הסובייטי אין לי הרבה מה לספר.

הגרמנים כבשו את דרוהוביץ בימים הראשונים של חודש יולי 1941. אני גאה בזה שאחרי המלחמה שיתפתי פעולה עם שמעון ויזנטל ב – אוסטריה בשנים 1946 - 1949. הוא הזכיר אותי בספרו "הרדיפה שלי אחרי אייכמן".

בעמוד 49 של הספר כתוב: "אני מבקש להזכיר את שיתוף – הפעולה של אנשים באיסוף ורוצה לציין במיוחד 2 אנשים שהצטיינו במיוחד: יוסף וייסמן (נמצא כעת ב - חיפה) והמנהל של הארכיון מרדכי שור. במשך כל תקופת – פעילותי אחרי המלחמה לא מצאתי אנשים מסורים כאלה...".

בעמוד 90 כותב ויזנטל, כיצד עזרתי לו לחשוף את פושע – המלחמה האוקראיני ד"ר מיכאיל סטרונצ'צקי (Michail Stroncicki) שבזמן הכיבוש הגרמני היה ראש – העיירה ב – מוסטק וילקיך והצטיין בשנאתו התהומית ליהודים.

אחרי שהגעתי ל – ישראל, לא המשכתי יותר את העבודה שעיתי ב - אוסטריה. אך נחזור לתקופת – המלחמה ועל הדברים שעברתי בשנים 1941 - 1945.

עבודתי הראשונה למען הרייך.

על הקירות ב – דרוהוביץ הופיעו כרזות, שמי שלא יתייצב לעבודה בשביל הגרמנים מסתכן בעונש חמור עד להוצאה להורג. פניתי ליוזנרנט, שהוקם מיד אחרי הכניסה של הגרמנים לעיר, ושהיה חתום על הכרזות. הכרתי את כל חברי היוזנרנט. כראש היוזנרנט התמנה ד"ר למשפטים רוזנבלט. כסגנו

התמנה ד"ר מאוריצי (מאצ'יק) רורברג. כגזבר התמנה וילהלם קרולל (כעת מנהל של איגוד – התרבות ב – ווינה) וכמזכיר התמנה ברנפלד. מאצ'יק רורברג היה הרוח החיה של היודנראט. הפנו אותי לעבודה לסידורים של דירות - הגסטאפו. ניקיתי את הדירות, סחבתי רהיטים וכדומה. מהעבודה המפרכת הזאת, שלא נמשכה זמן רב, נשאר לי זיכרון לכל ימי - חיי. בזמן שסחבתי פסנתר כבד, התעקם לי עמוד – השדרה ועד עכשיו אני מרגיש את התוצאות. אך הייתי מרוצה שעבדתי ולא חשוב באיזו עבודה. ידעתי באיזו קלות אפשר לאבד את החיים. כבר מהימים הראשונים של הכיבוש הראו לנו ההיטלראים מה הם מסוגלים לעשות. בערך כ - 10 מאנשי – האינטליגנציה הבולטים, נעצרו ע"י הגסטאפו והוצאו להורג בחצרות של הבתים שלהם. בין הנרצחים היו הרופאים ד"ר בארכש, ד"ר הולצמן והפרופסור מהגימנסיה אורנשטיין.

במקום – העבודה של ויקטור קרמין.

בכדי להגיע ל – קרמין ל – "מפעל לאיסוף השאריות", היה כמו לזכות בהגרלה. הכירו אותי ב - דרוהוביץ. הכרתי הרבה אנשים והייתי בעל השפעה והצלחתי להגיע למפעלו של קרמין. זה היה אדם הגון, שהתייחס יפה לעובדיו ותמיד השתדל לעזור לנו. כמובן שאפשרויותיו היו מוגבלות. כוחו היה מוגבל, אך בהרבה אקציות, בזמן שהשליטים ההיטלראים חטפו אלפי יהודים למחנות, האנשים שעבדו אצל קרמין היו מוגנים. לא פעם הוא הזהיר אותנו על אקציות שעומדות להתקיים. הוא המליץ לנו לא לעזוב את מקום – העבודה בימי - הסכנה. ידענו של – קרמין היה מכתב מ – קצמן בכבודו ובעצמו, שאיפשר לו להגן על היהודים שעבדו אצלו. זה היה מפעל ענק שהקיף מאות אנשים שעסקו באיסוף שאריות. בערים ובכפרים, במיונם, באריזתם בחבילות ובהעמסתם לקרונות. באחד הימים כשהעמסתי על קרון שהיה כתוב עליו "מורבסקה אוסטרובה" (Morawska Ostrawa), ניגש אליי קרמין ואמר שהוא ממליץ שאסדר לעצמי ניריות אריים ואוכל לחיות בלי בעיות. בגלל שאני יודע היטב גרמנית, תהיה לי האפשרות להכיר אנשים ואוכל לעסוק בדברים יותר חשובים, מאשר לאסוף שאריות.

הגסטאפואי "הטוב" כהן.

עבדתי תקופה מסוימת במחסן של חלפים ישנים מרכבים. אז באו אליי לעיתים קרובות גסטאפואים בכדי לחפש חלפים לרכבים שלהם, כי בשוק קשה היה אז להשיג אותם. בין הקלגסים האלה היה גסטאפואי אמד בשם קועהן. הוא דיבר בנימוס ועשה רושם של אדם הגון ונעים - הליכות. הוא כיבד אותי בסיגריות ודיבר כמו בן - אדם. אך הייתי מופתע שבאחת האקציות ראיתי מה שהקלגס "הטוב" מהגסטאפו מסוגל לעשות. פתאום פרצה אקציה פראית, לא מתוכננת, שהיודנראט לא ציפה לה. גם קרמין לא ידע מראש שאקציה כזאת תתקיים. אף אחד לא ידע כלום לפני - כן. כמו תמיד יצאתי ביום הזה לעבודה וכמו תמיד שאלתי את עובר – האורח הראשון שפגשתי: "האם היום שקט?". לפני שהאיש הספיק לענות לי, החלה ריצה מטורפת, שמעתי יריות, וראיתי רוצחים רצים עם אקדחים בידיהם והכדורים נפלו מסביבי. ראיתי לפניי גדר שהקיפה את המפעל של קרמין. הגדר היתה בגובה של 3 מטר ואני עברתי אותה בקפיצה אחת. עד היום אינני מבין כיצד עשיתי את זה. הרבה כדורים נתקעו בתוך הגדר הזאת ואני ניצלתי ממש בנס.

בזמן האקציה הזאת ראיתי את הפרצוף האמיתי של הקלגס – הגסטאפואי קועהן. במפעל שלנו עבדו אבא עם בת. הם הלכו ביחד לעבודה, בזמן שהחלה האקציה. הם התחילו לרוץ ופתאום פגע כדור באב והוא נפל. הבת המופתעת עצרה והתכופפה מעל אביה המת. היא ניסתה להרים אותו ואז הגיע בריצה הרוצח קועהן ועם האקדח שהעשן עוד יצא ממנו צרח על הבת שתברח. "רוצי, אחרת תמותי יחד עם אביך!" וכיוון את אקדחו לבחורה שהספיקה לברוח. היא היתה מרוחה עם דמו של אביה, שנקטל מכדוריו של קועהן.

האקציה הפראית הבלתי מתוכננת פרצה, בגלל שאצל הרוקח ריינה (חבריו קראו לו קוץ) מצאו אקדח. הפושעים מהגסטאפו קטלו אותו ומיד אחרי זה החלו לרוץ ברחובות – העיר והשתוללו במשך כשעתיים. הם ירו ורצחו אנשים רבים שפגשו בחוץ.

כעבור שעתיים יצאו העגלות של היודנראט ואספו את הגויות. והחיים המשיכו לזרום...

כיצד הכרתי את מצילי אברהארט הלמריך?

אני מעוניין לספר בפרוטרוט על הגרמני אברהארט הלמריך שהציל מאות יהודים, בייחוד נערות יהודיות. הוא מילא תפקיד ב – דרוהוביץ, כממונה על הספקה לאזור. משימתו היתה לדאוג לאספקת – מזון ומצרכים אחרים לעיר ולאזור.

קרמין שלח אותי אליו בעניין קבלת – הקצבה של מזון לכל העובדים. הוא שלח אותי בגלל שאני יודע גרמנית.

במשרדו של הלמריך פגשתי 2 גסטאפואים אוקראינים שדרשו מזון בשביל היחידה שלהם. היו אלה 2 גברתנים שלא הבינו אף מילה בגרמנית ו – הלמריך לא ידע אוקראינית. לקחתי על עצמי להיות המתורגמן. האוקראינים היו חוצפנים ובלתי נסבלים ודרשו קודם כל מנות ווודקה. הלמריך התייחס אליהם בזלזול ובסוף צעק: "תסתלקו!" וזרק אותם החוצה. אני כל הזמן עמדתי דום. אחרי ששני המנוולים עזבו את המשרד, אמר לי הרמליך לשבת. מהרגע הראשון הרגשתי כימיה לאיש הזה. הוא מיד עורר אצלי סימפטיה מיוחדת.

הוא החל לשאול אותי: "מי אתה? מה אתה רוצה?". אמרתי לו ש – קרמין שלח אותי בעניין האספקה לפועלים. היה נהוג שמכינים 2 רשימות: אחת של העובדים האריים שעבדו במפעל והשנייה של העובדים היהודיים. העובדים האריים קיבלו הקצבות רגילות והיהודים קיבלו את השאריות, אם נשאר עוד משהו במלאי.

הלמריך אמר לי מיד שהוא רוצה לעזור לי וביקש אכין רשימה אחת מבלי לציין את ההשתייכות הלאומית. לאחר – מכן הוא נתן לי כרטיס ועליו היתה רשומה הקצבה מיוחדת של גריסים, תפוחי – אדמה וסיגריות בשבילי. הודיתי לו ואמרתי שאני חי בקולקטיב ושלא נאה לקבל הקצבה מיוחדת בשבילי בלבד וסירבתי לקבל את הכרטיס. אז הוא קם, טפח על גבי ואמר: "אנחנו עוד נדבר!".

בידיהם של הגסטאפו.

באוגוסט 1942 נעצרתי ע"י הגסטאפו. וכך זה קרה. ב - 08.08.1942 וב - 07.09.1942. רבים נרצחו ברחובות וכמה אלפי יהודים נחטפו ונשלחו למחנות - השמדה. גם למפעלו של קרמין הגיעו הפעם רוצחים מהגסטאפו וחיפשו יהודים שהסתתרו שם באופן בלתי לגאלי. תמיד הסתתרו במפעלנו הרבה יהודים: קרובי – משפחה וידידים של הפועלים.

לפני האקציה יצאו מהמפעל יהודים עם עגלות לאסוף שאריות בכפרי - האזור. אחת מהעגלות לא חזרה. היהודי שנהג בעגלה נתפס בדרך ולקחו ממנו את העגלה ואת הסוס. בגלל המעצר של היהודי שלחנו מכתב למרכז ב - לבוב. לאחר – מכן הגיע קרמין וכתב מכתב אישי לממונה על המחוז, על שבזמן ההגליה עצרו את אחד העובדים יחד עם העגלה והסוס. ב - 13.08.1942 שלח אותי קרמין, במטרה למסור אישית את המכתב. שעתיים לאחר – מכן הגיעו גסטאפואים למחסן שלנו ושאלו: "האם יוסף וייסמן עובד כאן?". אמרתי להם שזה אני ואז אמרו לי ללכת איתם.

כשהגענו לבניין של הגסטאפו החלו להכות אותי באכזריות ולצרוח: "איך יהודי מעיז לכתוב מכתב על ההגליה?". הם היכו אותי עד שנפלתי על הרצפה מכוסה כולי בדם. מישהו נכנס במקרה לחדר וציווה שימשיכו להכות אותי. הם הרימו אותי מהרצפה, העמידו אותי בפינה והמשיכו לחבוט בי, עד ששוב התמוטטתי.

אחד המרצחים מהגסטאפו, שהכי הרבה התעלל בי, החל לכתוב מכתב על מכונת – הכתיבה והכריז בקול רם, שהוא כותב מכתב לשלטונות ומבקש שירשו לו לקטול אותי במו ידיו. שכחתי לספר שכשבאו הרוצחים מהגסטאפו, עשו לי חיפוש ולקחו ממני כל מה שהיה לי. כשמצאו בכיסי קופסת – סיגריות מצריות, הם החלו לצרוח, שלחילים הגרמניים אין אפילו סיגריות רגילות והיהודי מעשן סיגריות מצריות.

אחרי שסיים לכתוב את המכתב ולפני שקטל אותי, ציווה המרצח לארגן "משפט – שדה מיוחד", כי אני ספסר בשוק השחור... הדבר מאוד אופייני לגרמנים: "סדר חייב להיות". אומנם גזר – דין המוות כבר הוצא, אך חייבים לעשות לי משפט פורמאלי על ספסרותי בשוק השחור.

הייתי מוכה ומעונה, אך לא איבדתי את ההכרה והבנתי כל מה שדיברו ומה שהתרחש מסביבי. פתאום שמעתי שהגיע המפקד של הגסטאפו, ד"ר בלוק ובאותו זמן נשמע צלצול על ארוחת - הצהריים. המרצח מהגסטאפו שם במגירה את המכתב שלא הספיק לסיימו ויצא מהחדר.

בחדר נותר רק גסטאפואי אחד שאמר לי, שהוא רק מעמיד פנים שהוא מכה אותי והציע לי לשכב על הספה ולנוח. הרגשתי שזה אדם קצת יותר הגון וביקשתי ממנו שימסור ליוזנראט ש – יוסף וייסמן נאסר ונמצא בגסטאפו.

הוא הרשה לי לטלפן ונדע לי שביוזנראט כבר יודעים על מעצרי ועושים מאמצים בכדי להוציא אותי משם. בעיר הכירו אותי וידעו שאני הוצאתי לא מעט אנשים מהציפורניים של הגסטאפו.

קרה פעם מקרה, שכשהגעתי לגסטאפו לסדר איזה עניין, הגיעה לשם איזו גברת סוירנבאך ובכחה שבעלה כלוא בבית - הסוהר. היא דחפה לידי ממצחטה ובתוכה היו זהב ותכשיטים והתחננה שאשתדל לשחרר את בעלה.

הלכתי ל - קועהן ואמרתי לו ש - אלכסנדר סוירנבאך הוא דודי והצלחתי. קועהן הוציא את היהודי הזה מבית - הסוהר ולא רצה כלום, למרות שהצעתי לו.

להרבה אנשים עזרתי, וידיי תמיד היו נקיות. אף פעם לא לקחתי כלום מאנשים על העזרה שהגשתי להם. אף פעם לא רציתי לטנף את הידיים שלי משלמונים.

היודנראט ומשפחתי עשו הכול בכדי להוציא אותי מהגסטאפו. בדרך פלא קיבלתי פתק מהבית שלא אתייאש.

אחרי - הצהריים נכנס אחד מהזדים וציווה "להוביל אות לבית - הסוהר". ונכלאתי בבית - הכלא.

הגדת - עתידות בעזרתו של "סידור".

בבית - הסוהר היו כלואים יהודים אומללים. כלאו אותם בגלל "חטאים" בלתי משמעותיים. מפעם לפעם הופיע הכלאי והוציא מהתאים אנשים, הריצו אותם לכפר הקרוב ברוניץ' ושם קטלו אותם. כל אחד מהנידונים למוות, קיבל את - חפירה ואילצו אותו לחפור לעצמו את קברו. את ההוצאות להורג ביצעו הרוצחים מהגסטאפו בעיקר בשבתות ובחגים. בימים האלה, הוציאו אמוני אסירים מבית - הסוהר והריצו אותם לאתר - ההכחדה ב - ברוניץ'.

ביום השישי אחרי כליאתי הגיע הכלאי ואמר שאין לנו שום תקווה יותר, כי הגסטאפואי גבריאל לקח את הרשימה של כל האסירים היהודיים וציווה להכין לכל אסיר יהודי את - חפירה... קשה לתאר במילים מה שהתרחש בתא שבו ישבתי. האנשים הגיעו לשיא הייאוש, דפקו את ראשיהם בקיר. הדתיים עם הזקנים התפללו בקולי - קולות וקראו "שמע ישראל". גיהינום במלוא מובן המילה! בין האסירים היה יהודי זקן אחד, שהתנהג בשקט באופן יוצא מהכלל. היה אצלו סידור - תפילה והוא התפלל. הוא היה רגוע והרגיע אחרים.

היהודי הזה התקרב אליי ואמר שהוא רוצה לנבא לי את עתידו לפי הסידור, שאפתח אותו באיזשהו עמוד ואשים בעיוור אצבע שלי על איזושהי מילה. אומנם התייחסתי לזה בהסתייגות, אך עשיתי מה שהזקן ביקש ממני. הוא אמר לי שאשאר בחיים, שהאצבע שלי הצביעה על מיל שמסמנת חיים. הוא ביקש שאחזור על התרגיל כמה פעמים וכל פעם הוא אמר לי: "אתה תישאר בחיים, אתה תחיה!".

הנבואה התגשמה הודות ל - הלמריך.

באותו יום שוב נפתחה הדלת של התא שלנו והכלאי קרא בשמי ואמר לי ללכת אחריו למשרד. שם חיכה לי איזה גסטאפואי, שאמר לי שאלך עימו לבית - הגסטאפו והוסיף: "אתה חופשי". שאלתי אותו בשביל מה אני צריך ללכת לגסטאפו אם אני משוחרר? על זה הוא ענה לי: "סדר חייב להיות". בגסטאפו נעצרתי ובגסטאפו שוחררתי. הם החזירו לי את כל החפצים ואפילו את קופסת הסיגריות המצריות, שבגללה אמורים היו להעמיד אותי למשפט - שדה מיוחד.

שוחררתי הודות ל - הלמריך. מיד אחרי שעצרו אותי הודיעו לו על מאסרי, אך באותו הזמן הוא היה בנסיעה מינהלית, שאמורה היתה להימשך הרבה זמן. ל - הלמריך היו במשרדו אנשים מובחרים. עבדו עימו גרמני אחד בשם אלברס והעלמה פרנצ'סקה יורדאן, שבמרץ רב טיפלה בבעייתי.

היא ידעה את המסלול של הנסיעה של הלמריך ומיד החלה לטלפן לכל מיני מקומות. בסוף היא איתרה אותו ב - יאסלה וסיפרה לו על כליאתי בבית - הסוהר. "אני מיד חוזר" אמר לה ללא היסוס. לאחר - מכן נודע לי ממנו, באיזה אופן הוא הצליח לשלוח אותי מידי הגסטאפו.

הוא הלך לראש - הגסטאפו ד"ר בלוך ואמר לו: "אתה לקחת יהודי שלי. אתה במימלא תתפוס אותו ומתישהו. אך כעת הוא נחוץ לי מאוד. איפה אני אשיג כעת עובד ברמתו?". ו - בלוך הסכים לשחרר אותי וככה ניצלתי.

הלכתי לדירתו של הלמריך שהתגורר ברחוב שינקיביצ'ה בכדי להודות לו. אז הוא אמר לי, לא ללכת לעבודה, עד שכל הפצעים, מהמכות שקיבלתי יגלידו.

אברהארט הלמריך, אחד ממיליונים.

בפרבר של דרוהוביץ שנקרא כירובקה הקים הלמריך חווה לדוגמא. בחווה הזאת הוא גידל ירקות מובחרים בשביל הגסטאפו. הוא העסיק שם מאות יהודים ושמר עליהם.

כשביקשתי לעבור לחווה, הוא אמר לי שכל זמן שהמפעל של קרמין מגן עליי, אני לא צריך לעבוד ב - כירובקה. אולם כשביקשתי שיקבל לחווה את אחי וגיסתי, הוא מיד הסכים ואפילו שלח את הטנדר שלו שהביא אותם לשם.

כשהגעתי לדירתו של הלמריך בכדי להודות לו על מעשיו, מצאתי אצלו כמה נערות יהודיות שעבורן הוא הכין ניירות אריים והתכוון לשלוח אותן לעבודה ב - גרמניה. כנראה שהיתה לו אחוזה גדולה ב - גרמניה ולשם הוא שלח נערות יהודיות, בכדי להסתיר אותן מהכחדתן.

מפעם לפעם הגיעה אישתי ולקחה עימה קבוצה של נערות ל - גרמניה. הלמריך הכין עבורן גם רשיונות - עבודה. חלק מהניירות האריים הוא הכין במו ידיו. לפני נסיעתן של הנערות ל - גרמניה, הוא אירח אותן בביתו במשך יומיים - 3 ימים.

באחד הימים מוקדם בבוקר מישוהו הקיש בחלון שלי. נבהלתי ונעשיתי חיוור כמו סיד. בדרך - כלל בשעות - הבוקר המוקדמות היו באים הזדים מהגסטאפו. הפעם זאת היתה יהודייה צעירה שהביאה לי מכתב מבת - דודתי, שביקשה שאעזור לחברתה שאיבדה את כל משפחתה. הלכתי עם הצעירה ל - הלמריך והוא לא סירב לעזור לה. הוא הכין לה תעודות כאוקראינית ושלח אותה ל - גרמניה. כנראה, לאחר - מכן הוא התגרש מאישתו והתחתן אחרי המלחמה עם הצעירה היהודייה הזאת ששמה סילביה דיקר.

עניבת - החבל מתהדקת. אני חייב להציל את עצמי ואת משפחתי.

הגיע הסתיו של שנת 1942. מאצ'יק רורברג אמר לי: "יוסף, תציל את עצמך!". קרמין אמר לי שהתעודה שקיבל גבר לא מבטיחה כלום. הוא יעץ לי להשיג ניירות אריים והוא מוכן לקבל אותי כמנהל - הסניף שלו ב - טרנופול, כיבכיל, כפולקסדויטשה (גרמני שנולד וחי ב - פולין). הייתי מוכן לקבל את הצעתו, אך שאלתי אותו, האם הוא מוכן לקבל אותי עם משפחתי והוא לא הסכים. ממנו הלכתי ל - הלמריך לבקש עיצה וגם עזרה.

הלמריך אמר לי, שלא כדאי לטרוח לקבל תעודות אריות וגם לא לנסוע לעבודה ב - גרמניה, כי הוא בטוח שהמלחמה תסתיים תוך חודשיים - 3 חודשים, כי הגרמנים מתחילים לסבול ממפלות בחזיתות - המלחמה. כדאי יותר לתקופה קצרה זאת להסתתר באיזשהו מקום. אמרתי לו שיש לי בונקר מוכן והוא לקח על עצמו לספק לנו לבונקר את מצרכי - המזון הדרושים. מי יכול הי אז לחזות שנהיה קבורים בבונקר לא חודשיים אלא שנתיים. 2 שנים מפלצתיות...

זיכרונותי ממורי ברוננו שולץ.

שכחתי לספר שבזמן האקציה הפראית, בזמן שהזד מהגסטאפו קועהן הציג את פרצופו האמיתי, הרצחו שורה של אנשים מהאינטליגנציה היהודית. ביניהם היה רופא - השיניים לב, ד"ר רודרפר ו - ברוננו שולץ.

ברוננו שולץ היה מורה לציור בגימנסיה שבה למדתי. הוא היה גם סופר וכתב את הספרים: "חנניות צינאמוב" והשתייך לאיגוד - הסופרים הפולניים. למחרת אחרי הרצח הגיעה חולייה של איגוד - הסופרים הפולניים המחתרתי ורצו לקחת אותו ל - וורשה ולהסתיר אותו שם, אך לדאבוננו הם איחדו ביום אחד. ברוננו שולץ כבר לא היה בחיים. פגשתי אותו לעיתים קרובות ואני זוכר עוד מתקופת - בית - הספר את מעילו הישן עם הצווארון. בזמן הכיבוש היה המעיל כבר בלי צווארון, כי הוא היה חייב למסור את הפרווה לגרמנים.

ברוננו שולץ היה עד ליום מותו מנהלה של הספרייה הגרמנית של הגסטאפו והיה אוסף את האוצרות הספרותיות הגרמניות, שנמצאו באזורנו. לא שמעתי דבר שהוא צייר משהו בשביל הגסטאפו, אך ייתכן שהכובשים ניצלו את כישרונותיו. הוא נהרג במקרה, כשעבר את רחוב צ'אפסקיגו איפה שהיה היודנראט. ברחוב הזה הסתובבו תמיד הרבה יהודים ובגלל זה החלו השטנים מהגסטאפו את מסע - הרציחות ברחוב הזה. האמתלא של האקציה הזאת, כאמור, היתה שמצאו אצל הרוקח ריינר אקדח. היו כאלה שסיפרו ש - ריינר ירה באחד הזדים של הגסטאפו. אני לא הייתי נוכח בזה, אך נראה לישזה סיפור שאין לו בסיס במציאות.

ובנוגע ל - פליקס לנדאו, אין לי הרבה מה לספר. היה זה רוצח אנשים נתעב. במקצועו היה נגר ומוצאו מ - ווינה, אוסטריה. זה היה חיית - פרא צמא - דם שכולם פחדו ממנו פחד - מוות. כששמעו שהוא מתקרב כולם ברחו בבהלה. למזלי, אף פעם לא נתקלתי בו.

מכתב מזעזע של הרב ישראל - דוד רוקח.

בשנה הקטסטרופאלית 1942, כשההשמדה של היהודים היתה בעיצומה והאנשים הפסיקו לחיות באשליות, אך לא לגמרי, קיבלתי הזמנה לדיון ביודנראט. הנושא היה: "היהודים הדתיים עם הזקנים

והפיאות, כיצד לנסות להציל אותם". הפרנסים דיברו "שאם הם יישארו בחיים אחרי המלחמה העולם לא יסלח להם, שלא חיפשו דרך, באמצעות מקומות – עבודה, להציל את הדתיים. היהודים הדתיים הם הראשונים ששולחים אותם לאש הראשונה, למחנות..."

הפרנסים פנו אליי ולאחרים שהיה להם איזושהו קשר והשפעה על הגרמנים שאנחנו נעזור. לסדר את היהודים הדתיים בעבודה במפעלים גרמניים. אני פניתי ל – קרמין והוא סירב לקבל יהודים עם זקנים ופיאות. יכולתי לסדר רק עם המועמד יהיה מוכן לגלח את זקנו ולחתוך את פיאותיו.

קיבלתי אז מכתב מהרב ישראל – דוד רוקח כתוב בחצי יידיש וחצי בגרמנית. במכתבו סיפר לי על אסונו האישי, על האובדן ל אישתו וילדיו. נשאר לו רק בן אחד והאב הכול ביקש ממני להשיג עבורו בנו האחרון סרט "A" שאז הגן מחטיפות.

חלק מהאנשים חיו עוד באשליה שסרטים כאלה או אחרים הם מחסום אפקטיבי נגד המוות, שאלה שעובדים יישארו בחיים, הגרמנים לא יותרו על כוח – העבודה חינם שלנו.

לי, שהיו לי קשרים עם גרמנים, עם הטובים יותר, לא היתה אשליה כלשהי. ידעתע שאני צריך להציל את עצמי. גם הגרמנים, שהייתי עימם בקשר, הזהירו אותי.

בכל זאת שגיתי, הייתי יותר מדי אופטימי וחשבתי שהמפלה של הגרמנים עומדת בפתח, שתוך חודשיים – 3 חודשים המלחמה הארוכה תסתיים. שילמתי עבור זה בעינויים מחרידים בבונקר, איבדתי שם את אימי היקרה, שלא חזיקה מעמד בתנאים הנוראים האלה.

קשה להאמין, אך זאת האמת.

הבונקר שלנו היה מתחת למרתף של הבית שבו גרתי. היה בגודל של חדר בינוני, אך גובה הקירות היה רק 80 ס"מ. היינו שם 9 אנשים: הוריי וקרובים. הייתי אז עוד רווק. אימי נפטרה בתוך הבונקר. היא לא החזיקה מעמד. בלי כלי – חפירה, בידיים בלבד חפרנו בבונקר קבר וקברנו אותה. בגללהגובה הנמוך נאלצנו לזחול על 4. הברכיים וכפות – הידיים שלנו הצמיחו לנו עור עבה כמו טלפיים של פרות. הרגליים מהברכיים עד לקצה – האצבעות כמעט מתו לנו, כי לא השתמשנו בהם. במשך כשנתיים חיינו כמו תולעים מתחת לאדמה בלי אור, כמעט בלי אוויר, דיברנו רק בלחש, מאוזן לאוזן. כשסוף – סוף יצאנו מהקבר שלנו, לא ראינו כלום. במשך זמן רב לא יכולנו להתרגל ללכת ובוודאי לא זקופים. לא יכולנו להוציא קול מהפה. לא ידענו מה זה צחוק ובכי. זה אומנם קשה להאמין, אך זאת אמת לאמיתה.

באותו בית גר גם אוקראיני שהיה לו בית – חרושת ליין. הלמריך עשה עימו הסכם והתחייב לספק לו חומרי – גלם לתעשייה שלו, שבתקופה הזאת היה כמעט בלתי אפשרי להשיג אותם וכתמורה התחייב האוקראיני לספק לנו מזון.

לבונקר היו רק 2 פתחים קטנים שדרכם אפשר היה לשלשל בקבוקי – מים ולחם. דרך הפתחים האלה קיבלנו את האוכל ומשם שאבנו את האוויר.

את הצרכים הפיזיולוגיים עשינו בשני סירים גדולים. אחר – כך פירקנו את הצואה לחתיכות קטנות וזרקנו אותם דרך הפתח. זה היה משהו זוועתי, שאין מילים בשפת – האנוש בכדי לתאר את זה... את האוכל קיבלנו בעיקר בלילה, בין השעה 24.00 ל - 01.00. האוקראיני סיפק לנו מרק חם וחלב, אך עיקר המזון היה לחם. טוגות של לחם אכלנו בחודשים הארוכים האלה. בהתחלה דיברנו בינינו בלחש, אך לאחר – מכן לא היה לנו על מה לדבר וחודשים ארוכים שכבנו באכפילה הלחה ושתקנו. לקחנו לבונקר כמה ספרים וקראנו אותם אין ספור פעמים. הרי חשבנו שהסיוט יימשך רק חודשיים – 3 חודשים ובפועל היינו בבונקר מנובמבר 1942 עד ל - 06.08.1944, בסך – הכול כ - 21 חודשים.

רימה של האנים שהיו מוסתרים בבונקר:

1. ברנד – ברוך וייסמן, אביו של העד, נולד בשנת 1882 ונפטר ב - חיפה בשנת 1942.
  2. ליאופולדינה, לובה וייסמן, אימו של העד, נולדה בשנת 1884 ונפטרה בבונקר.
  3. יוסף וייסמן, העד שלנו.
  4. משה פוקסברג, קרוב משפחה של וייסמן, נולד בשנת 1892.
  5. גיזה פוקסמן, קרובת – משפחה של וייסמן (לא ידוע לעד שנת – הלידה שלה).
  6. דישה פוקסברג, בתה של משפחת פוקסמן, בת 10.
  7. ויסטרייך, פליט מ - גורליץ.
  8. אישתו של ויסטרייך, פליטה מ - גורליץ.
  9. בתה של ויסטרייך, בת 10.
- משפחת פוקסברג חיה כעת ב - חיפה ומשפחת ויסטרייך היגרה ל - אוסטרליה.

אחרי המלחמה ההגירה מ - פולין.

אחרי המלחמה שהיתי במשך זמן קצר ב - דרוהוביץ, אך לא יכולתי לחיות במקום שבו כל רחוב, כל בית הזכיר לי את הכיבוש המפלצתי ואת היהודים שחיו שם והוכחדו. היגרתי ל - אוסטריה, עבדתי שם ביחד עם המהנדס (צייד - הנאצים) שמעון ויזנטל באיסוף וסידור של "התעודות היהודיות ההיסטוריות". הוא מזכיר את עבודתי בספרו "הרדיפה שלי אחרי אייכמן". אני ניהלתי את משרדו.

יצרתי קשר עם הלמריך וקיבלתי ממנו 2 מכתבים, שאותם אני מצרף לעדותי. האיש האציל הזה, ששנא את היטלר וראה איך ההיטלראות חדרה עמוק ב - גרמניה, לא יכול היה לחיות יותר עם העם שלו. הוא היגר ל - אמריקה, איפה שהוא עובד, כנראה כנער - שליח וחי במצוקה. לעדותי אני מצרף תמונה של הלמריך עם אישתו היהודייה שאותה הוא הציל. הוא הכין עבורה תעודות אריות ודלח אותה ל - גרמניה. היא היתה חברתה של בת - דודתי ושמה סילביה דיקר. לא יכולתי להישאר זמן רב ב - אוסטריה. באביב 1949 הכרתי את ד"ר קורט לוויין דהיה הקונסול הישראלי ב - זלצבורג ובעצתו עליתי ל - ישראל.

הבאתי עימי לארץ ארגז - מתים עם אפשר של הנשרפים מכל מחנות - הריכוז. ב - ישראל לא המשכתי בפעילות שעשיתי ב - אוסטריה, כי שמעתי מאיזה פקיד של הסוכנות היהודית "שאנחנו צריכים להתעסק עם אנשים חיים ולא עם מתים". המשכתי את קשריי עם ויזנטל והוא גם התארח בביתי זמן הביקור האחרון שלו ב - ישראל.

הנני מאשר שמסרתי עדות זו לפי מיטב הידיעות שנשתמרו בזיכרון. על החתום: וייסמן יוסף.

את העדות הזאת רשמתי מפיושל יוסף וייסמן ב - חיפה בתאריך 28.12.1964 על החתום: אידה גליקשטיין - יקוני

- נ.ב. יוסף וייסמן ביקש לתקן כמה פרטים, אחרי שקרא את הכתיבה:
1. את האפר מכל מחנות - הריכוז הוא אישית אסף ואת ארון - הקבורה הביא לארץ המהנדס ויזנטל.
  2. את הקונסול קורט לוויין הוא הכיר לא ב - 1949, אלא הרבה לפני - כן ושיתף עימו פעולה. קורט לוויין היה הנציג הישראלי ב - זלצבורג ולאחר - מכן ב - ווינה.

אידה גליקשטיין - יקוני